

право замінити одну із частин свого прізвища на прізвище другого, про що вказується у заяві про реєстрацію шлюбу. Державна реєстрація шлюбу має відповідні правові наслідки, а саме: шлюб є підставою для виникнення прав та обов'язків подружжя. Шлюб не може бути підставою для надання особі пільг чи переваг, а також для обмеження її прав та свобод, які встановлені Конституцією і законами України.

Сєвєрова Є.С.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного права, кандидат юридичних наук, доцент*

ДО ПИТАННЯ ПРО ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ДЖЕРЕЛОМ ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ

Питання, пов'язані з розглядом справ про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки, мають особливе значення, оскільки їх актуальність зумовлена великою кількістю справ, що виникають з таких правовідносин.

Аналіз справ про відшкодування шкоди свідчить про наявність низки питань, які потребують на відповідне роз'яснення, незважаючи на те, що певну прогалину заповнено Узагальненням судової практики розгляду судами цивільних справ про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки у 2010 – 2011 роках (Судова практика розгляду цивільних справ про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки: Узагальнення судової практики Вищого Спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://nau.gov.ua>), а також Постановою Пленуму Вищого Спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ від 01.03.2013 року № 4 «Про деякі питання застосування судами законодавства при вирішенні спорів про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки».

Так, актуальним та таким, що не знайшло остаточного вирішення, слід вважати питання щодо суб'єктного складу осіб, які беруть участь у справі, зокрема з приводу того, кому належить право вимоги у разі завдання шкоди майну, яким є джерело підвищеної небезпеки.

Найскладнішим це питання виявляється сьогодні, після внесення змін до законодавства, яке виключає довіреність як підставу керування транспортним засобом, проте не виключає низку спорів, вимоги в яких обґрунтовані правом на відшкодування, яке виникає на підставі довіреності.

Судова практика з цього приводу демонструє відсутність усталеної практики і висновки суду зводяться до такого.

Прихильники наявності права на відшкодування матеріальної шкоди у особи, яка володіє майном на підставі довіреності, виходять з того, що за ч.3ст.386 ЦК України власник, права якого порушені, має право на відшкодування завданої йому майнової та моральної шкоди, оскільки володіння майном на підставі довіреності є володінням в розумінні ст.397 ЦК України і тому підлягає захисту на рівні права власності (Ухвала Верховного Суду України [Електронний ресурс]/Режим доступу: www.reyestr.court.gov.ua/Review/8036408).

Інші, навпаки, вважають, що керування автомобілем на підставі довіреності свідчить лише про представницькі відносини керуючого засобом власника майна по будь – яким питанням, пов'язаним із розпорядженням, експлуатацією та відчуженням транспортного засобу, тому такі особи не мають права на відшкодування шкоди (Рішення апеляційного суду Донецької області від 15 червня 2007 року [Електронний ресурс] / Режим доступу: www.reyestr.court.gov.ua/Review/2135841).

Пунктом 9 Постанови Пленуму Верховного Суду України № 6 від 27 березня 1992 року «Про практику розгляду судами цивільних справ за позовами про відшкодування шкоди» передбачено, що ст.48 Закону України «Про власність» положення щодо захисту права власності поширюється також на особу, яка хоч і не є власником, але володіє майном на праві повного господарського відання, оперативного управління або іншій правовій підставі, передбаченій законом чи договором, тому така особа також вправі вимагати відшкодування шкоди, заподіяної цьому майну.

Таким чином, для надання відповіді, чи належить право вимоги особі, яка керує автомобілем на підставі довіреності, слід визначитися із тим, законом чи договором передбачено для неї таке право, а також з'ясувати зміст поняття володіння та представництва.

Відповідно до ст.237 ЦК України представництвом є правовідношення, в якому одна сторона зобов'язана або має право вчиняти правочин від імені другої сторони, яку вона представляє. Представництво виникає на підставі договору, закону, акта органу юридичної особи та з інших підстав, встановлених актами цивільного законодавства.

Відповідно до ст.244 ЦК України представництво, яке ґрунтується на договорі, може здійснюватися за довіреністю. При цьому довіреністю є письмовий документ, що видається однією особою іншій особі для представництва перед третіми особами.

Зміст правовідносин представництва і довіреність як документ, що їх підтверджує, вказують на те, що права та обов'язки виникають у довірителя, а не у представника, що спростовує доводи про наявність у представника прав, тотожних довірителью.

В свою чергу, довіреність не може підміняти собою договір, навіть якщо видана на підтвердження факту його існування.

Володіння чужим майном – це право особи фактично утримувати річ у стані привласнення, вважаючи її своєю, належною їй, здійснюючи стосовно неї всі правомочності власника, не маючи підстав на законних підставах вважатися ним (Цивільне право : підручник : у 2т. / В.І. Борисова, Л. М. Баранова, Т.І. Бегова та ін. ; за ред.В. І. Борисової, І.В. Спаси-бо – Фатесвої, В. Л. Яроцького. – Х. : Право, 2012. – Т.1., с.484).

За традицією цивільного права та законодавства України володіння ніколи не визнавалося окремим інститутом і традиційно розглядалося як одне з повноважень власника, що може бути передано за договором іншим особам.

У теперішній час в новому ЦК України спеціально передбачені підстави виникнення і припинення права володіння, яке виникає на підставі договору з власником, а також на інших підставах, встановлених законом, однак довіреність як підстава прямо законом не передбачена.

Наявність довіреності не надає права вважати володіння річчю як своєю, оскільки за змістом представництва особа, яка діє за довіреністю, набуває прав та обов'язків лише для представляемого та діє від його імені.

Довіреність встановлює зовнішні відносини представництва, а саме: відносини між довірительом та третіми особами, та не має ознак володіння в розумінні глави 31 ЦК України.

Виходячи з таких положень, навряд чи правильним є ототожнення поняття володіння, яке має право на захист із володінням майном на підставі довіреності, тому правильним уявляється практика, яка виходить із відсутності права у особи на відшкодування шкоди, яка володіє майном на підставі довіреності.

На користь такої думки свідчить і те, що у разі одночасного пред'явлення вимог про відшкодування шкоди власником майна та особою за довіреністю, суд не зможе надати перевагу особі, яка користується майном за довіреністю, оскільки право власника майна є беззаперечним та очевидним, тоді як довіреність не є договором і не може його замінювати.

Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що Постановою Пленуму ВССУ питання відшкодування шкоди особі, яка керувала автомобілем на підставі довіреності спеціально не визначено. Водночас положення про те, що право захисту права власності належить і особам, які хоч і не є власниками, але володіють майном фактично, в тому числі і ті, які керують транспортним засобом без доручення, але на підставі документів, визначених пунктом 2.1 Правил дорожнього руху України (посвідчення водія на право керування транспортним засобом відповідної категорії та реєстраційного документа на транспортний засіб), скоріше вказує на можливість розцінювати користування майном за довіреністю володінням, хоча з огляду на викладені позиції з цим навряд чи можна погодитися.